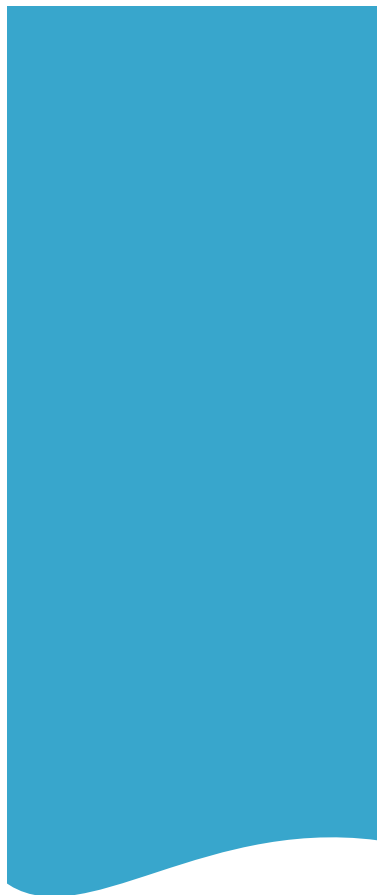

Tro og skaperverk

Norges Kristne Råd

Utgitt 2011
1.opplag 1000 eks.
Trykk: Det Grafiske Hus, Oslo

Heftet kan bestilles fra
Norges Kristne Råd v/Global Info
Kirkens Hus, Rådhusgt. 1-3, 0106 Oslo

Denne publikasjonen er en del av Skaperverk og bærekraft-prosjektet.
Et felles kirkelig tiår for endring i kirke og samfunn. www.gronnkirke.no

Introduksjon

Norges Kristne Råd inviterte våren 2008 en gruppe personer fra ulike kirkelige tradisjoner i Norge til å samtale om sammenhengen mellom kristen tro og engasjement for naturen og miljøet.

Samtalegruppa var et ledd i forberedelsen av den store kirkelige konferansen “Tro til forandring – sammen tar vi ansvar for skaperverket”. Gruppa ble satt sammen slik at den kunne reflektere noe av det mangfold som finnes. Perspektiver og utfordringer er forskjellige avhengig av hvor vi hører hjemme. Vi har samtalt med utgangspunkt i vår norske kontekst. Samtidig er utfordringene vi står overfor globale, og vi hører til en global kirke. Vår refleksjon må derfor suppleres med den som kommer fra mennesker i andre kontekster.

Vi har vært mer opptatt av hvorfor vi har et ansvar enn på hvilken måte vi konkret skal handle. Likevel håper vi at våre refleksjoner sporer til handling. Målet for samtalene var at vi sammen skulle kunne vise hvordan natur- og miljøvern er et felleskristelig anliggende,

og samtidig lære av hverandres tradisjoner for å styrke den kristne begrunnelsen for dette engasjementet.

Likheter og forskjeller

I samtalene erfarte vi at dette anliggende var noe vi hadde felles på tvers av de forskjellige tradisjonene, men samtidig at vi brukte begrepene forskjellig og hadde ulike perspektiv i våre begrunnelser. Disse forskjellene kunne ikke utviskes eller oppheves, men de var heller ikke forskjeller som skapte konflikt i synet på naturen. Derfor har vi latt disse forskjellene følge med i den endelige teksten. Forhåpentligvis viser de en flerstemmighet som til sammen vitner om hvor viktig forholdet til naturen er i kristen tro.

Underveis har det hele tiden vært viktig at

arbeidet skulle kunne ut i en lesbar og anvendelig tekst. Vi håper teksten vil leses og være til nytte rundt om i de forskjellige menighetene og bidra til refleksjonen om sammenhengen mellom tro og ansvar for natur og miljø og slik også inspirere kristne miljøer til bevissthet om ansvaret for miljøet og til handling.

Samtidig har vi hele tiden tenkt at denne teksten skal handle om teologi og ikke om etikk og politikk. Vi synes det er viktig at forholdet til naturen ikke bare blir et spørsmål om moral, men at det også hører med til troens kjerne. Dessuten er ikke dette bare et spørsmål for fornuften og handlingen, det rører også ved følelsene. Vårt forhold til naturen henger sammen med vårt forhold til Gud og berører de store religiøse spørsmål. Det handler om vår plass i universet og om tilhørighet og mening.

Norges Kristne Råd retter en takk til deltakerne i samtalegruppa, og i særdeleshett til Sivert Angel for hans gode og respektfulle omgang med de ulike synspunkter som var fremme i samtalene. Han har i betydelig grad bidratt til å gi oss den foreliggende teksten. Vi takker også Det teologisk fakultet for at de så velvillig har stilt Sivert Angel til disposisjon for dette arbeidet.

Oslo mai 2009,

Ørnulf Steen
Generalsekretær
Norges Kristne Råd

Gruppa ble satt sammen slik at den kunne reflektere noe av det mangfoldet som finnes.

Deltakere i samtalegruppa

Torstein Tollefsen, Den ortodokse kirke i Norge,
Gunnell Sandanger, Den katolske kirke i Norge,
Hilde Marie Øgreid, Metodistkirken i Norge,
Bjørn Øyvind Fjeld, Misjonsforbundet
Anne Margrethe Ree Sunde, Misjonsforbundet UNG
Henrik Syse, Den norske kirke
Gard Lindseth, Den norske kirke.
Sivert Angel, Det teologiske fakultet, Universitetet i Oslo, sekretær for samtalegruppa

“

Vi kan ikke bli sittende som
lammet bare fordi vi ikke alltid
har de sikre løsningene.

Skapelse og forvaltertanke

Troen på at Gud har skapt universet handler om mer enn skapelsesberetningen og om mer enn å fortelle om hvordan det hele begynte. Det innebærer også en tanke om Guds nærvær i verden.

Skapelsen skjedde ikke en gang for alle, men alt som lever, gjør det på grunn av Guds fortsatte skapelse. Ingen ting kan finnes uten at Gud holder det oppe. Skaperverket hviler på Guds aktivitet, men naturen og vår verden rommer både godt og ondt, og mennesket kan ikke entydig identifisere det som er guddommelig eller isolere det som er entydig godt. Samtidig innebærer det at verden er skapt av Gud, at verden har en orden og et mål.

Vi tror at Kristus er det inkarnerte skaperordet og at verden er skapt ved ham, og vi tror at vi i Kristus også får se hva som er skapelsens mønster og mål. Derfor henger tanken om skapelse sammen med tanken om gjenopprettelse. Gud skal en gang fullende sin skapergjerning og gjøre alt godt, og det knytter skapelsen sammen med de andre trosartiklene. Guds gode

intensjon er i skaperverket, og frelsen innbefatter skaperverket.

I den første av Bibelens skapelsesberetninger skapes mennesket til slutt. Om mennesket sies det at det skapes i Guds bilde, og Gud gir mennesket en spesiell oppgave som forvalter av det han har skapt. Samtidig som mennesket skapes av Gud som en del av naturen, på samme måte som alle andre skapninger, beskrives mennesket også som et spesielt vesen med en spesiell oppgave.

Dette innebærer ikke at mennesket i følge den kristne skapertanken er naturens hersker. I den andre skapelsesberetningen former Gud mennesket av jorda slik han også lar plantene vokse frem av jorda. Siden setter Gud mennesket inn i den hagen han har plantet for at

det skal leve av den og med den. Her beskrives mennesket som innfelt i skaperverket og avhengig av det på samme måte som resten av naturen.

Er mennesket naturens mål og sentrum?

Betyr dette at mennesket i den kristne skapertanke er naturens mål og sentrum?

Fra et kristent ståsted er det Gud som er naturens herre og mål. Det kristne verdensbilde er verken antroposentrisk eller økosentrisk: Man kan ikke sette mennesket i sentrum som verdens mål og mening, men man kan heller ikke sette naturens helhet i sentrum som alle tings mål og mening. Det er Gud selv, skaperen, som er sentrum og mål og mening for det kristne verdensbilde, og det er Gud som gir mennesket en spesiell oppgave og verdi. Mennesket har i den kristne tradisjon vært beskrevet som konge fordi det har fått en spesiell forvalteroppgave i verden, og fordi det har en uendelig verdi som holdes fast av Gud. Men som konge skal det forvalte noe som ikke er dets eget, og som det derfor ikke kan gjøre med som det vil. Mennesket har også vært beskrevet som en gjest i verden, fordi det lever i en verden som det ikke selv eier, men som tilhører Gud.

Dette innebærer at det i den kristne skapertanke er en nødvendig spenning mellom menneskets spesielle stilling (det antroposentriske) og det at mennesket bare er en del av naturens helhet (det økosentriske). Denne spenningen kan man leve med fordi Gud er alle tings opphav og fullender.

I den kristne skapertanke kan naturen ikke instrumentaliseres, og mennesket kan ikke gjøres til alle tings mål. Mennesket er skapt i Guds bilde til å være hans forvalter og skaperens tjener. Det forblir stadig selv en del av skapningen og en del av naturen på samme måte som alt annet som er skapt. Med skapelsens gave knytter Gud mennesker sammen med

hverandre og med den øvrige natur.

Syndefallet hører med i en kristen forståelse av skaperverket. Synden er en realitet i verden. Den kan beskrives som en relasjon som er brutt. Vår ødelagte relasjon til naturen er et uttrykk for synd. Den har gjort at vi i stedet for å være forvaltere og medarbeidere i naturen er blitt forbrukere og misbrukere av naturen. Det at vi nå ser hvor stor makt vi som mennesker har til å ødelegge Guds skaperverk, gjør vår skyld og vårt ansvar større.

I den kristne skapertanke kan naturen ikke instrumentaliseres, og mennesket gjøres til alle tings mål.

Denne forståelsen av menneskets plass i skaperverket gjør det nødvendig å skille mellom dyder og laster i vår omgang med naturen og verden: mellom de væremåter og holdninger som hjelper oss å oppfylle vår oppgave i verden, og de som ødelegger både oss selv og naturen rundt oss. Jorda tilhører alle fordi den er Guds, og det å tilrane seg jordas ressurser eller bidra til å ødelegge naturen, hører med til lastene.

Dydene

Dydene hører sammen med denne forståelsen av mennesket i verden. Alle har tilgang på naturen og de verdiene som ligger i den. Det kristne fellesskap kan bidra til å styrke og foredle disse verdiene ved å dyrke frem holdninger som henger sammen med gode handlinger.

Tanken om dydene har røtter i gresk filosofi og peker på menneskelige væremåter og karaktertrekk som fremmer det gode.

I kristen tradisjon er de viktigste dydene, de syv såkalte kardinaldyder, gjerne blitt sett på som noe av grunnmuren i et godt liv og et godt samfunn. Disse kan gi oss mye veiledning også i dag, og det kan derfor være grunn til å reflektere over dem én for én, relatert til nettopp miljøarbeid og ivaretagelse av skaperverket:

1) Måtehold

Rovdrift på naturen, og den grådigheten som gjerne preger slik rovdrift, står i sterk kontrast til idealet om måtehold. Denne dyden handler om å utvikle evnen til å ta vare på både andre mennesker og naturen rundt en, og å gjøre det med forsiktighet, omtanke og realisme. Måtehold innebærer en anerkjennelse av hvem man er og den plass man har i verden som en som selv lever av Guds gaver, og som ikke vil stille seg i veien for Guds gaver på andres bekostning.

2) Mot

Noen handlinger krever at man går nye veier, kanskje utfordrer utbredte oppfatninger og til og med setter sin egen velferd eller trygghet i fare. Et modig menneske klarer nettopp dette, og innser at det noen ganger stilles en type krav til oss som umiddelbart kan fremstå som store, nesten umulige, men som vi må være modige nok til å strekke oss mot dersom vi skal klare å beskytte det som virkelig betyr noe.

3) Klokskap

At to pluss to er fire, vet vi helt sikkert. Men hva vi skal gjøre for å løse miljøutfordringene, vet vi ikke like sikkert. Likevel må vi handle. Vi kan ikke bli sittende som lammet bare fordi vi ikke alltid har de sikre løsningene. Den klassiske dyden ”klokskap” handler om å finne de gode løsningene også under usikkerhet – om å lytte til erfaring, samle inn best og mest mulig informasjon, tenke i fellesskap og stake ut en kurs mot fremtiden, med både optimisme og realisme.

Dydene hører sammen med denne forståelsen av mennesket i verden.

4) Rettferdighet

Filosofen Platon sa at summen av de tre første dydene blir til hele samfunnets felles dyd: den dyden som gjør at hver del av samfunnet får det som tilkommer den, og at det ikke oppstår skjevheter eller konflikt. I et kristent språk kan vi legge til at rettferdighet er den dyden som minner oss om at hvert enkelt menneske, og skaperverket som helhet, kommer fra Gud og derfor må ivaretas og beskyttes, som enkeltdele og som helhet. Vår visjon må være et samfunn der miljøet ivaretas til alle menneskers glede og fordel, og der ressursene fordeles på en måte som kommer alle til gode.

5-7) Tro, håp og kjærlighet

Fra Paulus og Det nye testamente har vi i tillegg de berømte ”teologiske” eller ”kristne” kardinaldydene, de dydene som står aller høyest. De inspirerer oss til å ha tro på en Gud som vil oss og sitt skaperverk vel, til å ha håp om en bedre fremtid, også når ting ser mørke ut, og til å være fylt av kjærlighet til oss selv og alt og alle som er rundt oss.

“

Gud har nedlagt i mennesket en
lengsel etter sannheten og det
gode som bare Han kan oppfylle.

Frelse

Frelsens betydning for forholdet til naturen er et tema som mange kristne tradisjoner er opptatt av, og som ikke synes å være et konfliktfylt område i forholdet mellom tradisjonene.

Som inkarnasjonen av Guds Ord bringer Jesus frelsen til verden med det liv han lever på jorden og med sin død og oppstandelse. Hans frelsesgjerning forsoner verdens synd og overvinner ondskapen. Frelsen handler dypest sett om at mennesket blir forsonet med og mottatt av Gud.

Men hvordan skjer dette? Er frelsen noe som først og fremst er knyttet til øyeblikket og den enkelte, eller er den en historisk og kollektiv prosess?

Frelsen formidles til den enkelte gjennom troen på Jesus som frelser, men den er ikke begrenset til den enkelte. Ingen frelses alene, snarere gir frelsen oss del i et større fellesskap. Frelsen er Guds egen gjerning som omfatter hele verden og hele historien, og når vi frelses,

får vi del i denne gjerning. Dette formidles på forskjellig vis i de forskjellige tradisjonene. Sammen kan de forskjellige tradisjonene gi oss en fyldigere beskrivelse av sammenhengen mellom individ og fellesskap og mellom øyeblikk og historie. I et luthersk perspektiv er frelsen både startpunkt og sluttunkt i det kristne liv.

Frelsen forsoner oss ikke bare med Gud, men også med oss selv og våre omgivelser. Troen lar oss se at vårt liv ikke hviler på egne gjerninger, men på en nåde som vi tar imot. Derfor kan vi aldri gjøre oss ferdige med frelsen for å gå videre med nye og større utfordringer. Vi er stadig avhengige av Gud på samme måte som alle andre, og vi må stadig ta imot Guds nåde ufortjent. Slik holdes vi fast i vår menneskelighet og knyttes sammen med alle andre

mennesker, men vi knyttes også sammen med alle andre skapninger som også holdes oppe av Guds nådige virke. Frelsen handler om forsoning ikke bare fordi den gir oss del i Jesu forsoning av vår synd, men også fordi den lar oss forsone oss med oss selv som skrøpelige og naturlige skapninger. Denne forsoningen fremmer ydmykhet overfor Guds skaperverk, siden den stadig minner oss om at ingen skaper seg selv, men at vi som mennesker og troende skapes og opprettholdes av Gud hvert minutt på samme måte som alt annet.

Laukirkelig og frikirkelig tradisjon

I norsk lavkirkelighet og frikirkelighet har frelsen i tillegg blitt betont som startpunkt for en personlig prosess. Frelsen er startpunktet som etterfølges av en individuell helliggjørelsesprosess der den troende del får del i Åndens gaver og Åndens frukter. Disse rommer blant annet dydene tro, håp og kjærlighet, som gir kraft og motivasjon til gode gjerninger.

Frelsen inkluderer både rettferdiggjørelse, helliggjørelse og de troendes felles vekst. Dessuten inkluderer den et kall til å vitne om og modellere de verdier og kvaliteter som finnes i det Guds rike som er underveis. Denne vekst skjer i spenningen mellom frelsen som noe fullbyrdet og frelsen som noe kommende. Man kan tale om helliggjørelsen i en personlig og en sosial betydning, men begge deler bindes sammen gjennom kirkens nærvær og tjeneste i verden. Den nåde og kjærlighet man har fått, virkeliggjøres gjennom handlinger som kommer både samfunnet og naturen til gode.

Den enkelte troende og kirken har et felles ansvar for denne tjeneste som skjer i samarbeid med alle mennesker av god vilje. Frelsen omfatter både omvendelse og tro, helliggjørelse og vekst og fullendes først når forsoningens mål er nådd gjennom fornyelsen både av kirkens felleskap og hele skaperverket.

Katolsk tradisjon

For katolikkene er det vesentlig å beskrive rettferdiggjørelsen som en forvandlingsprosess som fører synderen frem til full, reell rettferdighet. Rettferdiggjørelsen som gjør synderen rettferdig, er en tydelig og beskrivbar forandring som innbefatter menneskets relasjon til sine medmennesker og til naturen.

Guds nåde er en livsforvandlende kraft: Når man ufortjent får del i den, bevirker det en forvandling som setter mennesket i stand til å arbeide på sin egen helliggjørelse i samarbeid med nåden.

Troen er aktiv i kjærlighet. I den katolske kirkes katekisme står det bl.a.: Guds frie inngripen forutsetter et frivillig svar fra menneskets side, for Gud skapte mennesket i sitt bilde, og sammen med frihet gav Han det evne til å kjenne og elske ham. Bare frivillig inngår sjelen et kjærlighetsforhold. Gud har nedlagt i mennesket lengsel etter sannheten og det gode som bare Han kan oppfylle.

Ortodoks tradisjon

Også i ortodoks tradisjon er frelsen en prosess som begynner med omvendelse og dåp, men som ikke er fullendt før man forenes med Gud når Gud skal være alt i alle. Her lar det seg ikke gjøre å skille helliggjørelse fra frelse, for begge deler er fenomener som er kollektive og utstrakt i tid. De finner sted ved at man stiller seg inn i den rytmen som er kirkens tilbedelsesrytme og som har foreningen med Gud som sitt mål.

Det å oppgi lastene og gi rom for dydene er en del av det å stille seg inn i denne rytmen. Her er det vanskelig å tenke seg at det skal finnes en individuell vei. Målet er å delta i den kosmiske og kollektive bevegelsen som kirken er. Den kirkelige eksistens er styrende for den religiøse praksis, og denne forholder seg til naturen i sine ritualer og bønner. Naturen er inkludert i den ortodokse gudstjeneste som har

verdens forvandling som sitt mål. Ikke bare henger helliggjørelse og frelse sammen, men de er aspekter ved en liturgisk praksis som innbefatter skaperverket. I ortodoks tradisjon forstås fullendelsen som en guddommelig-gjøring (jf. 2. Petersbrev 1, 4 og løftet om at man skal få del i den guddommelige natur).

Frigjøringsteologi

Frigjøringsteologien er en bevegelse som krysser tradisjonsgrensene, og som har gitt viktige bidrag for å vise at frelsen går utover øyeblikket og det individuelle. Her betones frelsen som kollektiv og utstrakt i tid fordi den impliserer politiske og moralske fordringer som ligger i Jesu frelsesverk. Når Jesus dør på korset som Guds sønn, handler det om at Gud identifiserer seg med og blir ett med den lidende og undertrykte og gjør hans lidelse til sin.

Korset rommer alle mennesker, i følge frigjøringsteologien ikke først og fremst fordi det fremmer individuell tro på denne lidende, men fordi det minner oss om alle andre som blir korsfestet og viser oss at Gud stiller seg på de lidendes og undertryktes side. Jesu oppstandelse viser at Guds gjerning var å ta den lidende ned fra korset og oppreise ham, men også at det er det som fortsatt er Guds gjerning. Troen på Kristus gir oss del i denne frelsen i den grad vi som kirke og enkeltpersoner tar del i Guds gjerning og bidrar til å ta de lidende ned fra deres kors og hjelper de undertrykte med å få sin oppreisning.

Hvilke konsekvenser får frelsen for vårt forhold til naturen?

Den lutherske forståelse av frelse som ufortjent nåde henger sammen med en opplevelse av Guds skaperverk som noe som er større enn en selv, og en opplevelse av å være avhengig av Gud på en måte som fordrer ydmykhet. Vissheten om at man ikke er Gud og ikke kan frelse seg selv, er også den viktigste erfaringen av egen plass i skaperverket.

På den ene side vil innsikten i egen avhengighet kunne hjelpe en til å kjenne samhörighet med alt som lider i naturen. Men på den annen side bidrar denne erfaringen med en viss realisme i det kristne miljøengasjementet, siden den holder fast på at det dypst sett ikke er mennesket som styrer verden og at mennesket aldri vil kunne forvandle denne verden til å bli entydig god.

Denne erfaringen deles i lavkirkeligheten og frikirkeligheten, men her har man tradisjonelt hatt et mer positivt syn på sammenhengen mellom nådens virkning gjennom troen og forbedringen av verden. Endringen av menneskets Gudsrelasjon er den første av flere endringer. Når vi frelses i vår relasjon til Gud, er vi ikke derved frelst i alle våre andre relasjoner, men har fått en ny retning i livet, et nytt håp og en ny motivasjon, og dette endrer også de andre relasjonene vi står i. Med frelsen starter en prosess hvor mennesket får kraft til å virkeliggjøre Gudsrikets verdier. Nåden forandrer menneskene, og omsorgen for naturen er en konsekvens av denne forandringen. Slik skaper nåden rettferdige samfunn og er med på å opprettholde naturen. Det er ikke bare vi som er avhengige av naturen, men også naturen som er avhengig av oss og som trenger våre gode gjerninger.

I ortodoks tradisjon deler man denne troen på forandring, men her er arbeidet for naturen ikke bare en del av de gode gjerninger, men også en viktig del av det liturgiske liv. Ved å bli del av den liturgiske rytme med dens fastepraksis, velsignelse av elementer og forbønner for naturen, blir man en del av den kosmiske regenerasjon (gjenfødelse) som er frelsens mål. I denne prosessen oppgis lastene som hindrer regenerasjonen, og dyden slippes frem, selv om dydene ikke i seg selv er målet med prosessen. Nærheten til naturen henger sammen med nærheten til Gud, og den kirkelige omsorgen for naturen er en del av Guds pågående forløsning av naturen.

Den liturgiske praksis forholder seg nært til naturen også i katolsk tradisjon. Nattverden, eller eukaristien, involverer et minneoffer og Kristi nærvær, men er også et lovoffer i takksigelse for skaperverket. I det eukaristiske offer blir hele det skaperverk som Gud elsker, båret frem for Faderen gjennom Kristi død og oppstandelse. Gjennom Kristus er Kirken i stand til å bære frem lovoffer i takksigelse for alt det gode, vakre og rette Gud har gjort i skaperverket og i mennesket. Eukaristien er et takkoffer til Faderen, en velsignelse hvor Kirken uttrykker sin takknemlighet til Gud for alle Hans velgjerninger, for alt Han har gjort gjennom skapelsen, gjenløsningen og helliggjørelsen.

I frigjøringsteologien blir naturen en viktig del av frelsen fordi det er mennesker som lider under miljøødeleggelsene. Frelsen, som innebærer å bidra til å ta de lidende ned fra korset og gi de undertrykte oppreisning, vil derfor innebære å arbeide for å endre de strukturer og handlinger som forårsaker miljøødeleggelse, for at man slik kan reise opp dem som lider under miljøødeleggelsene.

“

De siste tider ved historiens ende
er når Gud gjenoppretter alt som
er gått galt, og vårt forhold til
medmennesker og til naturen
forsones.

De siste tider

Den siste delen av trosbekjennelsen handler om at den gode intensjonen som ligger i skaperverket og den frelse som Jesus bringer til verden, en gang skal fullendes.

Troen på at Kristus skal komme igjen for å dømme levende og døde og troen på legemets oppstandelse henger sammen med en lineær forståelse av historien: den som har en begynnelse og en ende. De siste tider ved historiens ende er når Gud gjenoppretter alt som er gått galt, og vårt forhold til våre medmennesker og til naturen forsones.

Vår forbindelse til denne fremtiden

Kristne har tenkt forskjellig om hvordan vi skal forholde oss til denne fremtiden. Noen har ment at jorda uansett skal gå under når den siste dag kommer, og derfor spiller våre forsøk på å redde jorda ingen rolle. Andre har ment at Jesus kommer tilbake hver gang vi hjelper de fattige og at det egentlig ikke finnes noen dom og ytterste dag bortenfor dette. Begge disse ytterpunktene har sine svakheter. I det

ene henger det som skjer i dette liv i liten grad sammen med det som skjer i det neste, i det andre finnes det i liten grad noen virkelighet bak det som skjer her og nå. Den kristne tanken om de siste tider må unngå begge disse ytterpunktene for å tenke rett om sammenhengen mellom skapelse, frelse og fullendelse.

En reflektert versjon av den første måten å tenke på, den som sier at det uansett ikke nytter å gjøre noe, har sin styrke i at den har et realistisk syn på denne verden og ikke for naivt prøver å virkeliggjøre en utopi. Den ser at ondskaper i denne verden ikke bare finnes i den enkeltes moral, men også i naturen og i samfunnets strukturer. I vår verden synes godt og ondt å være sammenvevd på en sånn måte at man ikke kan tenke seg at det ene uten det andre. Både konstruktive og destruktive krefter

er til stede, og begge kan ha sin funksjon. Håpet retter seg derfor mot noe som bryter med denne verden og som er uforståelig sett fra denne verdens perspektiv. Det som forbinder oss med den kommende verden, er troen, og ansvaret for denne verdens fremtid er et ansvar for å la fremtidige slekter kunne få erfare Gud og tro i denne verden. Tenkt på denne måten kan imidlertid forbindelsen til de siste tider bli så abstrakt at den i praksis blir irrelevant og man i stedet ender med en resignert innsikt i at inntil et under skjer, må alt bli værende som det er. Siden relasjonen til fremtiden skjer ved et radikalt brudd, kan det kristne ansvar komme til å forsvinne og bli uten betydning.

I en versjon av den andre tenkemåten ser man ikke nødvendigvis at Jesus kommer igjen hver gang man hjelper de fattige, men at det å gjøre det gode likevel fremmer Jesu gjenkomst ved historiens ende. Her handler Gudserfaringen ikke bare om tro, men også om handling. Denne verden skal ikke gå under, men den skal fornyes, og vi kan ta del i prosessen frem mot denne fornyelsen. Visjonen om en sammenheng mellom denne verden og den kommende fremmer handling for naturen som en del av den kristne fromhet. I denne tenkemåten kan det hinsidige fremtre som mer forståelig enn i den andre tenkemåten. Den kommende verden ligner vår, men uten den ondskap og lidelse og de mangler som finnes hos oss. Men samtidig som det hinsidige blir forståelig, vil man her stå i fare for å bli naiv overfor det dennesidige og overse vår verdens kompleksitet. Tenker man seg det hinsidige som en slags fullkommen videreføring av det dennesidige, vil det ligne nok på det vi kjenner til å bli en handlingsimpuls for vår verden. Men dersom man ser de siste tider som et resultat av en gradvis forbedring av verden, blir det ikke plass for Guds inngripen. I stedet kan man ende i en urealistisk tro på et perfekt samfunn som ikke skiller mellom våre prosjekt i denne verden og Guds fullendelse i det hinsidige.

Vårt forhold til de siste tider involverer nødvendigvis både en sammenheng og et brudd. Gud som er naturens og historiens Herre, er større enn oss og kan ikke gripes av vår tanke, og det er han som skal dømme og fullende verden i de siste tider. Det er den samme Herre som møter oss i vår verden som en gang skal dømme oss.

Konsekvenser for vårt forhold til naturen

Hvilke konsekvenser har forestillingen om de siste tider for vårt forhold til naturen?

Tanken om historiens ende forankrer våre menneskelige verdier og gir oss et viktig perspektiv på livet. I den siste dom skal det huskes og dømmes alt det som har vært gjort av ondt i vår verden. Dommen fastholder lidelsen til de som taper og glemmes i vår verden. Mange av oss som misbruker store ressurser på oss selv, kan ende våre liv rike og mette uten å måtte ta konsekvensen av den lidelse vi har påført andre. Andre kan oppleve å lide under andres misbruk og ende livet som tapere selv om de har levd rett. Tanken på at dette skulle være hele sannheten om vår historie, bryter med vår tanke om rettferdighet, og den bryter med bildet av Gud som en som ikke gjør forskjell på folk. Det at alt skal huskes og en gang dømmes med rettferdighet, er med på å forankre og fastholde viktige verdier.

Dette er tydelig i Jesu lignelse i Lukas 16 om den rike mannen og Lasarus. Her fortelles det at Lasarus som har lidd under fattigdom, får oppreisning i det hinsidige, mens den rike, som ikke ville hjelpe Lasarus mens de begge levde, må pine. Selv om historien er fortalt i et bildespråk, peker den på en klar sammenheng mellom vår tid og den siste tid.

Når Jesus i Matteus 25 taler om de siste tider og dommen, sier han at vi der vil bli konfrontert med det vi har gjort mot dem vi møtte som var sultne, tørste, uten klær, syke og i fengsel, og avslutter med å si at "det dere gjorde mot en av disse mine minste, gjorde dere mot meg."

I lignelsesform fastholdes her en sterk sammenheng mellom det vi gjør nå og det som skal skje på dommedag. Den Gud vi møter i vår neste her og nå, er den Gud som er historiens Herre.

I dette perspektivet er det en forståelig sammenheng mellom det individuelle og det kollektive ved at de som er krenket vil oppleve en oppreisning de ikke fikk i dette liv. I den fullendte verden, får de virkelig frelse og oppreisning.

Vi tror det er grunn til også å inkludere naturen i nestekjærlighetsbegrepet. I Romerne 8 skriver Paulus at det ikke bare er mennesket som lider under synden, men at ”alt det som er skapt, venter med lengsel på at Guds barn skal åpenbares i herlighet.” Dette innebærer at den dom og forsoning som skal finne sted på den ytterste dag også omfatter naturen.

Tanken om dommen og frelsen som skal fullendes på den siste dag, handler om en ny virkelighet der all ondskap er borte. I denne virkelighet er alle fiender forsonet og freden er fullkommen. I Jesaja 11 skildres hvordan naturen inngår i denne tanken om fred på jorden:

Da skal ulven bo sammen med lammet
og leoparden legge seg hos kjeet.
Kalv og ungløve beiter sammen,
mens en smågutt gjeter dem.
Ku og bjørn går og beiter,
deres unger roer seg i lag,
og løven eter halm som oksene.
Spedbarnet leker ved hoggormens hule,
og veslebarnt rekker hånden
ut mot hulen der giftslangen holder til.
Ingen skader og ødelegger noe
på hele mitt hellige fjell.
For landet er fylt av kjennskap til Herren,
som vannet dekker havets bunn.

De siste tider ved historiens ende
er når Gud gjenoppretter alt
som er gått galt, og vårt forhold
til våre medmennesker og til
naturen forsones.

Også her er det mulig å tenke seg en sammenheng mellom vår tid og de siste tider, i den forstand at den freden som en gang skal komme, også er den vi kan lengte og strebe etter og ønske velkommen.

Tanken om at historien skal ende med at Gud dømmer og gjenoppretter verden, er også en viktig kilde til håp. Vår tid preges av mye håpløshet, også blant dem som ikke tror på verdens undergang. Fra klimaforskningen er det lett å få inntrykk av at tendensene går i feil retning med en ustoppelig egentynge, og at det nesten er for sent å redde miljøet. Fra forskning på økonomi og menneskelig adferd er det lett å få inntrykk av at de krefter som styrer i vår verden, uunngåelig styrer mot overforbruk og overbefolkning. En tydelig tro på at det er gjenoprettelsen og rettferdigheten som vil seire, styrker evnen til å bidra positivt også når det kan se mørkt ut. Nettopp det at det er den Gud som har skapt alt av intet som også skal bevirke denne gjenoprettelsen, gjør det mulig å tro på den også under dystre prognoser.

Den kristne tanken om de siste tider kan gi håp, drivkraft og motiv for å leve som Skaperens barn i denne verden.

Videre arbeid

Dette er bibeltekster som samtalegruppen har hatt nytte av i arbeidet. Det er et godt utgangspunkt for en bibeltekstbasert diskusjon rundt menneskets plass i naturen og vårt forhold til miljøet rundt oss.

- 1. Mosebok 1,1 – 2,4
- 1. Mosebok 2, 4 – 3, 24
- 1. Mosebok 8
- 3. Mosebok 25
- Salme 8
- Salme 19
- Salme 24
- Jesaja 11, 6 - 10
- Matteus 25, 31 - 40
- Romerne 8
- Romerne 11, 33 - 36
- 1. Kor 3, 21 – 23
- Kolosserne 1, 15 - 20
- Johannes Åpenbaring 21

Spørsmål til videre refleksjon

- 1. Hvilke konsekvenser har troen for ditt forhold til naturen?
- 2. På hvilken måte former og utfordrer troen vår erkjennelse av naturen og samfunnet?
- 3. På hvilken måte utfordrer vår erkjennelse av naturen oss til handling:
 - i menigheten?
 - hjemme?
 - i lokalsamfunnet?
- 4. Hva kan og bør kirken(e) gjøre globalt? Hvilken rolle spiller det at den kristne kirke utgjør et globalt fellesskap?

“ “

Å, dyp av rikdom
og visdom og kunnskap hos Gud!
Hvor uransakelige hans dommer er,
hvor ufattelige hans ueier!

Huem kjente Herrens sinn,
og hvem var hans rådgiver?

Huem ga ham noe først
så han skulle få noe igjen?

For fra ham og ved ham og til ham
er alle ting.

Ham være ære i all evighet! Amen.

(Rom 11, 33-36)

